

CONCEPTE	DEFINICIÓ
Actitud lingüística	Predisposició a valorar favorablement o desfavorablement un idioma o varietat lingüística i actuar en conseqüència. Les actituds lingüístiques són d'índole psicològica i/o ideològica i es refereixen als subjectius (prejudicis, concepcions,...) que se li suposen a una llengua i que en determinen l'ús i el prestigi.
Àmbit d'ús	L'àmbit d'ús d'una forma o <i>varietat lingüística</i> és el conjunt d'ocasions o situacions en què és usada . Podem diferenciar entre els àmbits d'ús formals o públics (llenguatge més elaborat, més formal) i els àmbits d'ús informals o privats (llenguatge menys elaborat, col·loquial, més informal). Els àmbits els podem delimitar en funció de certes coordenades socioculturals: Categoria dels individus parlants, territori on es parla, tema del qual es parla, la situació formal o informal, la intencionalitat,....
Argot	Terme que designava originàriament la parla dels lladres professionals francesos, i que ha vingut a significar tota mena de parla especialitzada, distinta de les maneres comunes a tots els usuaris d'una llengua: és un argot, per exemple, tot vocabulari tècnic. Caldria afegir que l'argot té una funció determinant, fer-se incomprensible per als parlants de fora del grup. En un tercer sentit, és usual de reservar el terme per a designar les formacions lèxiques o fraseològiques que es posen de moda, generalment en certs sectors de les poblacions urbanes.
Assimilació lingüística	Procés històric de desintegració d'una comunitat lingüística, mitjançant la desvertebració interna i l'absorció o integració en una altra comunitat lingüística diferent.
Autoodi	Rebuig de la pròpia identitat col·lectiva. També és anomenat "deslleialtat lingüística". És la identificació ideològica per part dels qui abandonen la llengua dominada, amb el grup dominant i el consegüent menyspreu pel grup lingüístic regressiu del qual es pretenen distanciar i al qual pertanyien. És el sentiment negatiu envers la llengua pròpia i que facilita el seu abandó progressiu i el canvi lingüístic.
Bilingüisme	Ús alternatiu de dues llengües en un individu i, per extensió, en un grup social. Altra definició podria ser: la coexistència de dos o més idiomes vius en una comunitat. Alguns prefereixen el terme de <i>multilingüisme</i> , que abraçaria un nombre indeterminat de <i>llengües en contacte</i> . El bilingüisme no és un fenomen de la llengua, sinó del seu ús; la lingüística, doncs, s'hi interessa pràcticament en funció dels fenòmens d'interferència. Modernament la sociologia se n'ha ocupat també com a element del <i>conflicte</i> entre cultures diverses, i això ha contribuït a la naixença de la <i>sociolingüística</i> .
Bilingüisme territorial	Un territori bilingüe és un espai geogràfic dividit en dues zones clarament delimitades lingüísticament. En una zona s'usa una llengua i en l'altra se n'usa una altra.

Bilingüisme unilateral	També conegut con unidireccional . És aquell que va en una sola direcció, és a dir, els parlants de la llengua dominada han après i usen també la llengua dominant, mentre que els parlants de la llengua dominant poden usar, sense problemes la seua llengua exclusivament, la que gaudeix de privilegis, l'única que és considerada realment necessària i imprescindible.
Codificació	Fixació, feta per tècnics, d'una normativa ortogràfica, gramatical i lèxica -d'un codi- d'una llengua.
Comunitat lingüística	Grup els membres del qual tenen en comú una llengua, o almenys una varietat lingüística, i que comparteixen consensos, regles, normes i actituds per a l'ús correcte i normal de la llengua comuna.
Conflicte lingüístic	Situació en la qual dues varietats lingüístiques competeixen entre elles i provoquen la invasió o el desplaçament d'una d'elles dels àmbits d'ús de l'altra. Apareixerà quan una llengua forana (dominant expansiva) comença a ocupar els àmbits d'ús i les funcions que li correspondrien ocupar a la llengua pròpia d'una comunitat (dominada minoritzada). La noció de conflicte lingüístic està absolutament lligada a la de substitució lingüística, per assimilació de la cultura dominant, o bé la normalització lingüística i cultural dels grups en desavantatge.
Cultura satèl·lit	És aquella que conserva la seua llengua però que està, tanmateix, associada a una altra cultura de la qual depèn fins al punt que, no solament determinades classes, sinó tota la població es veu obligada a ser bilingüe.
Dialectalització	Procés de substitució d'una llengua que es produeix quan una llengua dominada és progressivament acostada (introducció de lèxic, formes morfològiques,...) a una altra llengua dominant, de manera que, sense desplaçament geogràfic els parlants de la llengua dominada perden consciència de la seua identitat lingüística, passant a ser parlants d'una modalitat nova de la llengua dominant
Dialecte	Cadascuna de les modalitats que presenta una llengua, i sobretot les que presenta en les diverses regions del seu domini. Aquestes són delimitades per diverses isoglosses. Sovint un dels dialectes d'un domini adquireix, per factors polítics, culturals i econòmics, un predomini sobre els altres i es converteix en <i>llengua comuna o estàndard</i> .
Dialecte consecutiu	Aquell que se situa geogràficament dins de l'àrea d'origen de la llengua
Dialecte constitutiu	L'originat pel trasplantament d'una llengua, bàsicament per motius de conquestes territorials. Són producte de l'expansió de la llengua.
Dialectes catalans	El rossellonès, el català central, el balear, l'alguerès, el català nord-occidental i el valencià.

Diglossia	Terme aplicat per caracteritzar una situació sociolingüística en què <i>un idioma o parlar alt (A)</i> és usat per a funcions formals (educació, literatura, religió, etc.) i predominantment en l'ús escrit, enfront d'un <i>idioma o parlar baix (B)</i> , utilitzat per a funcions informals (temes familiars, comunicació íntima o espontània, etc.), generalment orals. Exemples de diglossia són la comunitat suïssa alemanya (llengua A: alemany comú; llengua B: suís alemany), les societats àrabs (llengua A: àrab clàssic; llengua B: àrab col·loquial), etc.
Estàndard (varietat/llengua)	<p>Varietat comuna d'una llengua, legitimada i institucionalitzada històricament com a model de referència i vehicle de comunicació supradialectal i internacional, i que normalment és usada i apresada d'acord amb una codificació normativa explícita. Podríem també definir-la com la varietat comuna, la varietat que tothom conega i puga utilitzar, que els membres de la comunitat reconeguen com a modèlica (correcta, culta, bona, adequada).</p> <p>La introducció del terme "estàndard" en la nostra llengua es produeix als anys setanta. Prèviament hom solia utilitzar la denominació de "llengua literària", habitual en l'obra de Pompeu Fabra, per fer referència a la varietat supradialectal de la nostra llengua (i no sols a la llengua de la literatura). En el moment que es difongué la nova denominació d'estàndard, la preocupació pel distanciament entre el català parlat correntment i la llengua literària culta féu que l'estàndard fos concebut com un registre intermedi: la llengua comuna utilitària que, en condicions normals, haurien difós els mitjans de comunicació i la cultura de masses.</p> <p>Dins de l'estàndard totes les llengües solen admetre determinades variants o formes dobles, en el pla fonètic, lèxic, morfològic o sintàctic.</p>
Estandardització	És el procés que porta a la fixació d'una varietat estàndard. Suposa una mena de pacte social on es neutralitzen les distintes varietats dialectals d'un idioma per afavorir la seua funcionalitat. El procés comportaria diferents fases entre les quals caldria incloure la codificació i la posterior publicació i extensió de les normes fixades, perquè els parlants les segueixen en els seus usos lingüístics.
Estructura lingüística	És l'essència de la llengua. Els mecanismes interns de funcionament de la llengua: sons, lèxic, morfosintaxi,....
Gltofàgia	És el procés a través del qual una llengua se'n menja -fa desaparèixer, l'assimila- una altra.
Interferència lingüística	Canvi lingüístic en qualsevol nivell d'una llengua (fonològic, morfosintàctic, lèxic) per innovació, pèrdua o substitució d'algun dels seus elements, motivat directament per l'influx d'una altra llengua, particularment si aquesta darrera és utilitzada sovint pels parlants de la primera. Hom pot també parlar d'interferència lingüística quan, dins una mateixa llengua, es produeix un canvi lingüístic en algun dialecte o algun registre de llenguatge per influx d'algun altre.

Interposició lingüística	<p>Situació en la qual l'idioma majoritari actua com a filtre, com a mediatitzador, entre la comunitat lingüística minoritzada i la resta de la Humanitat. És a dir, quasi totes les relacions entre la comunitat lingüística de l'idioma minoritzat, dominat, i la resta de la humanitat passen per l'idioma dominant o majoritari. El resultat d'aquesta dependència és la conversió de la cultura minoritzada en <i>cultura satèl·lit</i>, ja que per a accedir a altres cultures ha de passar per l'idioma majoritari. D'aquesta manera, els parlants de llengües minoritzades es veuen forçats a ser "bilingües" en la llengua dominant, per veure's forçats a traduir qualsevol text a la llengua dominant abans de traduir-lo a la seua pròpia o a una tercera.</p>
Lleialtat lingüística	<p>Principi en nom del qual els parlants s'uneixen amb els seus companys, conscientment i explícitament, per a resistir canviaments tant en les funcions de la seua llengua (com a resultat d'un canvi de llengua), com en l'estructura i el vocabulari (com a conseqüència d'interferències d'elements d'altres llengües).</p> <p>És la resistència per part dels parlants a l'abandó de l'ús o als canvis d'estructura o interferències internes en la seua llengua.</p>
Llengua	<p>Sistema de signes orals, reflectit sovint en un codi escrit, propi d'una comunitat, que serveix bàsicament per a la comunicació. La llengua és un producte social de la facultat del llenguatge i un conjunt de convencions necessàries adoptades per la societat per permetre l'exercici de la facultat del llenguatge.</p> <p><i>Horitzontalment</i>, hom distingeix varietats lingüístiques com el dialecte i el parlar. <i>Verticalment</i>, hom destria diversos nivells lingüístics o registres: popular, familiar, tècnic, literari, argot, etc.</p> <p>Des d'un punt de vista genètic o històric, hom pot classificar les llengües tenint en compte llur parentiu, i des d'un punt de vista tipològic, segons el percentatge de trets afins. L'inventari complet de les llengües del món no és fet.</p>
Llengua franca	<p>També coneguda com <i>interllengua</i>. És aquella que és usada com a vehicle de comunicació internacional, al costat de la llengua pròpia (dominada), per evitar l'ús de la llengua forana (dominant) i arribar a la superació de la dominació lingüística de la llengua forana.</p>
Llengua majoritària	<p>Aquella que té un gran nombre de parlants: xinès, anglès, francès, castellà,...</p>
Llengua minoritària	<p>Aquella que té un nombre reduït de parlants. A Europa se'n consideren: el suec i el búlgar (8 milions), el català (7mil.), el danès (5mil.), el noruec i el finès (4mil.), l'albanès i l'eslovac (3mil.), el lituà, el letó, el macedoni, el tàrtar i l'occità (2mil.), el bretó, el sard, l'èuscar, l'eslovè, el gaèlic,...</p>

Llengua minoritzada	<p>Aquella que pateix un procés de retracció, fins i tot perill de desaparèixer, en els territoris on es parla, per no gaudir d'un estatus oficial en tots els àmbits d'ús. Tots els seus parlants es veuen obligats a exercir un bilingüisme unilateral, ja que la llengua pròpia és insuficient per satisfer totes les seues necessitats comunicatives.</p> <p>No existeix paral·lelisme entre la condició de minoritària i de minoritzada; n'hi ha de minoritàries no minoritzades (suec, albanès), i de majoritàries minoritzades (l'alemany a Alsàcia, o el castellà a Puerto Rico)</p>
Llengua mixta	<p>Llengua producte de la combinació lèxica, gramatical, fonètica, etc., de dues o més llengües, amb una finalitat bàsica de comunicació en l'àmbit del comerç. Són llengües mixtes: el crioll, la lingua franca i el pidgin.</p>
Llenguatge	<p>Facultat humana de poder comunicar els propis pensaments o sentiments a un receptor o interlocutor mitjançant un sistema o codi determinat de signes interpretable per ell. Suposa un aspecte individual i un aspecte social. Hi ha molts tipus de llenguatge tot depenent del sistema de signes utilitzats: auditiu (o parlat), visual, olfatiu, tàctil, ...</p>
Llenguatges especialitzats	<p>(Cf. Registres especialitzats)</p>
Llengües en contacte	<p>La relació entre diferents llengües que conviuen en un mateix espai (geogràfic, polític, social); diferents comunitats lingüístiques que conviuen en una mateixa comunitat social o política. També es pot entendre com el contacte entre una llengua pròpia d'una comunitat amb una o unes llengües foranes.</p>
Llengües romàniques	<p>Són les llengües derivades del llatí parlat, anomenat vulgar, no del llatí clàssic o literari. Aquestes llengües també anomenades neollatines, tenen el llatí com base i punt de partida, però han estat afaiçonades al llarg dels segles per factors diversos: el substrat, l'adstrat, el superstrat, la dialectalització,.....</p> <p>Actualment se'n consideren onze: el romanès, el dalmàtic, l'italià, el sard, el retoromànic, el francès, el francoprovençal, l'occità, el català, el castellà i el portuguès</p>
Minorització lingüística	<p>Procés mitjançant el qual els parlants d'una llengua minoritzada esdevenen bilingües en l'idioma dominant, mentre que els parlants de la dominant es mantenen monolingües en la seua llengua. Conjunt d'actuacions tendents a fer disminuir l'ús de la llengua pròpia, majoritària inicialment, en un país, mitjançant la imposició d'una altra llengua forana.</p>
Nivells de llenguatge	<p>Terme que ha anat lligat sempre al de Registres lingüístics, però que reservarem per als contextos d'ús formals o informals.</p> <p>Parlarem de nivells de formalitat, no de llenguatge.</p>

Norma	Norma seria tot allò del sistema de la llengua que és sentit com a comú per tots els parlants. També la podríem definir com el conjunt de normes socials de la parla, la codificació de la parla, on intervenen una sèrie de mecanismes socials que condicionen la nostra llibertat d'expressió lingüística (formes acceptables o no acceptables)
Normalització lingüística	Procés sociocultural pel qual una llengua s'adapta a una regulació ortogràfica, lexical i gramatical (normativització o estandardització) i, alhora accedeix a àmbits d'ús lingüístic fins aleshores reservats a una altra llengua o varietat d'aquella i dels quals havia gaudit en algun moment.
Normativització	És la codificació (gràfica, gramatical, lèxica o de la pronúncia) i l'elaboració de tots els usos funcionals (varietats i registres específics). La normativització implica la publicació de les normes: gramàtiques, diccionaris,
Normes d'ús lingüístic	Són les pautes de conducta lingüística derivades de les diferents actituds. Són normes dictades, imposades com un fet social, com si foren impersonals i objectives i que per tant semblen naturals.
Normes de Castelló	Acord sobre la codificació lingüística del Valencià signat per una sèrie d'escriptors valencians a Castelló en desembre de 1932. Són una versió abreujada i lleument modificada de les normes de l'Institut d'Estudis Catalans de 1913.
Parla	És la realització individual que els parlants fan, en un moment determinat, de la llengua. També s'entén com l'ús que els parlants fan de les regles i codis del sistema.
Pidgin	(Cf. Dialectalització)
Planificació lingüística	Conjunt d'intervencions organitzades de manera conscient i sistemàtica per tal d'influir sobre la forma o les funcions de les varietats lingüístiques presents en un marc social determinat. Activitat metòdica dirigida a regular i normalitzar una llengua. Té dos vessants interdependents i complementaris: La <i>planificació del corpus</i> , que han de realitzar els tècnics lingüistes i la <i>planificació de l'estatus</i> , que es refereix a l'assignació de les funcions socials i que té un component polític important.
Política lingüística	Activitat política (institucional o no institucional) conscientment exercida o inconscientment provocada, sobre l'ús de les llengües.

<p>Prejudicis lingüístics</p>	<p>Les tendències a considerar la llengua dominant com a superior i la llengua dominada com a inferior.</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <thead> <tr> <th style="text-align: left;"><u>Llengua A</u></th> <th style="text-align: left;"><u>Llengua B</u></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>rica</td> <td>pobra</td> </tr> <tr> <td>moderna</td> <td>primitiva</td> </tr> <tr> <td>urbana</td> <td>rural</td> </tr> <tr> <td>fàcil</td> <td>difícil</td> </tr> <tr> <td>aspra</td> <td>suau</td> </tr> <tr> <td>majoritària</td> <td>minoritària</td> </tr> <tr> <td>de comunicació</td> <td>de silenci</td> </tr> <tr> <td>internacional</td> <td>regional</td> </tr> <tr> <td>culta</td> <td>vulgar</td> </tr> <tr> <td>amb Estat</td> <td>sense Estat</td> </tr> </tbody> </table>	<u>Llengua A</u>	<u>Llengua B</u>	rica	pobra	moderna	primitiva	urbana	rural	fàcil	difícil	aspra	suau	majoritària	minoritària	de comunicació	de silenci	internacional	regional	culta	vulgar	amb Estat	sense Estat
<u>Llengua A</u>	<u>Llengua B</u>																						
rica	pobra																						
moderna	primitiva																						
urbana	rural																						
fàcil	difícil																						
aspra	suau																						
majoritària	minoritària																						
de comunicació	de silenci																						
internacional	regional																						
culta	vulgar																						
amb Estat	sense Estat																						
<p>Registre lingüístic</p>	<p>També rep els noms de: <i>estil funcional, varietat diatíptica o varietat diafàsica</i>. Correspon a la variació del llenguatge en funció de la situació d'ús o context situacional. La diferència entre els registres es troba principalment en el lèxic, però també es pot trobar en la gramàtica (per/per a; perfet simple/perfet perifràstic;....).</p> <p style="text-align: center;">Ampliarem aquest concepte en l'apartat de l'Adequació.</p>																						
<p>Registres especialitzats</p>	<p>Corresponen a les funcions lingüístiques especialitzades que desenvolupen les societats contemporànies.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Científic-tècnic 2. Jurídic i administratiu 3. Periodístic i publicitari 4. Literari 																						
<p>Sociolingüística</p>	<p>Estudi de l'ús que hom fa de la llengua en general o de qualsevol forma o varietat particular. Tracta de l'estudi dels mecanismes externs de la llengua, és a dir, estudia les condicions d'existència d'una llengua, el seu ús, la relació llengua-societat en tots els seus aspectes. La sociolingüística se centra en les persones que fan servir la llengua, en les seues actituds lingüístiques, prejuís,.... La sociolingüística pot abordar tots els canvis estructurals que són l'objecte de la lingüística històrica i assajar d'explicar el fet mateix del canvi. Un altre gran tema de la sociolingüística són els processos de normalització, que contrasten amb l'evolució 'natural'.</p>																						
<p>Substitució lingüística</p>	<p>Procés de desaparició o extinció d'una llengua socialment dèbil -minoritzada- per abandó dels seus parlants. És la solució negativa a la situació de conflicte. Aquest procés pot manifestar-se de tres maneres:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Repressiva 2. Dialectalització 3. Bilingüització: Bilingüisme unilateral. 																						

Ús convencional	És l'ús que s'adapta a les Normes d'ús d'una societat, i, per tant, és considerat "natural".
Ús intencional	És l'ús lingüístic de grups "disconformes" que dubten de la pretesa "naturalitat" de les Normes d'ús lingüístiques vigents i, en conseqüència introdueixen una varietat lingüística dins un àmbit diferent d'aquell en què es considerava apropiada en principi. Aquest ús intencional és un factor decisiu en el canvi de les Normes d'ús d'una societat i en el camí cap a la substitució o normalització d'una llengua minoritzada.
Ús lingüístic	La pràctica lingüística concreta que fa una societat, és a dir, la relació específica entre una llengua i la societat que en fa ús.
Variació lingüística	Fenomen pel qual, en la pràctica, una llengua determinada, en una època, en un lloc i en un grup social donats, no és mai idèntica a allò que és en uns altres.
Variació diacrònica	Anomenada també <i>històrica</i> , és aquella en la qual s'estudia la història de la llengua, la seua evolució. Es pot estudiar la llengua en un moment de la seua història i establir les varietats lingüístiques que han anat desapareixent, les varietats de les diferents generacions que conviuen, les antigues que romanen -arcaïsmes-, així com els neologismes innovadors.
Variació diastràtica	També dita <i>Funcional</i> , és la que presenta la llengua tenint en compte els estrats socials a què pertanyen els parlants. També s'anomena <i>Dialecte social o sociolecte</i> . La diversificació dels sociolectes d'una llengua ve determinada per una sèrie de circumstàncies extralingüístiques: l'hàbitat, l'edat, el sexe, la professió, el nivell sociocultural,....
Variació sincrònica	És la variació de la llengua, o d'un dels seus aspectes parcials, en un moment determinat, en una època determinada, excloent-hi l'aspecte evolutiu.
Variant lingüística	És cadascuna de les formes en què una unitat lingüística (fònica, lèxica, gramatical,...) pot manifestar-se.
Varietat lingüística	És un conjunt de variants que presenten una distribució social similar. Aquesta distribució pot ser geogràfica, cultural, socioeconòmica,.....
Varietat diafàsica	(Cf. Registres lingüístics)
Varietat diatòpica	També anomenada <i>Geogràfica</i> , és aquella que manifesta la llengua des del punt de vista territorial. Tradicionalment s'ha anomenat <i>Dialecte</i> , és a dir, la varietat que una llengua adopta en una certa àrea del domini lingüístic.